

Masofaviy ish (remote work) bugungi kunda juda ommalashdi. Insonlar uyda o‘tirib, internet orqali ishlashlari mumkin. Bu esa vaqt va mablag‘ni tejaydi. Raqamli texnologiyalar ta‘lim tizimiga ham katta ta‘sir ko‘rsatmoqda. Online kurslar, YouTube darslar va turli platformalar orqali bilim olish osonlashdi. Har bir inson o‘z ustida mustaqil ishlash imkoniyatiga ega. Shuningdek, sun‘iy intellekt va robototexnika rivojlanishi kelajakda yana ko‘plab yangi kasblarning paydo bo‘lishiga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalar zamonaviy jamiyatning ajralmas qismiga aylangan. Ular yangi kasblarni yaratib, insonlarga keng imkoniyatlar ochib bermoqda. Zamonaviy kasblarni egallash uchun doimiy o‘rganish va texnologiyalarni bilish zarur. Bu esa kelajakda muvaffaqiyatga erishishning muhim omilidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Rashidov R. Raqamli texnologiyalar asoslari. – Toshkent, 2020.
2. Xo‘jayev B. Axborot texnologiyalari. – Toshkent, 2021.
3. Turonov A. Zamonaviy kasblar va IT. – Toshkent, 2022.
4. Borgman C.L. Digital Technologies and Information Systems. – MIT Press.
5. Lesk M. Understanding Digital Systems. – 2004.
6. Ismoilov I. Talabalarni axborot ta‘limi muhitida kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish bosqichlari. Inter Education Global Study, 2025, Vol.3, №7, 202–208.
7. Ismoilov.I. “Talabalarni axborot-ta‘limi muhitida kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning mazmun mohiyati”. NamDU Ilmiy Axborotnoma 2025-y 3-son
8. Ismoilov I. “Oliy ta‘lim talabalariga axborot-ta‘lim muhitini yaratishning ijtimoiy zaruriyati”. Qo‘qon DPI Ilmiy xabarlar 2025-yil 2-son C seriya
9. www.khanacademy.org
10. www.coursera.org
11. www.udemy.com

AXBOROT-TA‘LIM MUHITIDA MUSTAQIL TA‘LIM VA KREATIVLIK

Ismoilov Islomjon Ilhomjon o‘g‘li,

Namangan davlat texnika universiteti o‘qituvchisi

Komiljonov Ravshanbek Muhtorali o‘g‘li

Namangan davlat texnika universiteti talabasi

Tel: +99895 866 11 10 E-mail: komiljonovravshanbek9@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqola axborot-ta’lim muhitida mustaqil ta’lim (self-directed learning – SDL) va kreativlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni nazariy va amaliy jihatdan tahlil qiladi. Zamonaviy raqamli texnologiyalar (AI, virtual laboratoriyalar, interaktiv platformalar) mustaqil ta’limni kuchaytirib, talabalarning kreativ qobiliyatlarini (yangilik, moslashuvchanlik, muammoni hal qilish) rivojlantirish imkonini berishi ko‘rsatilgan. Adabiyotlar tahlili, xalqaro va o‘zbek ilmiy tadqiqotlariga asoslanib, “Kreativ-mustaqil axborot ta’lim modeli” taklif etiladi. Model mustaqil ta’lim sikllari, kreativlik komponentlari va raqamli vositalarni integratsiya qiladi. O‘zbekiston oliy ta’limi uchun amaliy tavsiyalar berilgan. Natijalar talabalar mustaqilligini oshirish, kreativlikni rag‘batlantirish va raqamli muhitda ta’lim sifatini yuksaltirishda yangi yondashuvni taqdim etadi.

Kalit so‘zlar: mustaqil ta’lim, kreativlik, axborot-ta’lim muhiti, raqamli texnologiyalar, integrativ model.

Аннотация: В данной статье теоретически и практически анализируется взаимосвязь между самостоятельным обучением (self-directed learning – SDL) и креативностью в информационно-образовательной среде. Показано, что современные цифровые технологии (искусственный интеллект, виртуальные лаборатории, интерактивные платформы) способствуют развитию самостоятельного обучения и расширяют возможности формирования креативных способностей студентов (новизна, гибкость, решение проблем). На основе анализа литературы, а также международных и узбекских научных исследований предлагается «Креативно-самостоятельная информационно-образовательная модель». Модель интегрирует циклы SDL, компоненты креативности и цифровые инструменты. Представлены практические рекомендации для системы высшего образования Узбекистана. Полученные результаты демонстрируют новый подход к повышению самостоятельности студентов, стимулированию креативности и улучшению качества образования в цифровой среде.

Ключевые слова: самостоятельное обучение, креативность, информационно-образовательная среда, цифровые технологии, интегративная модель.

Abstract: This article provides a theoretical and practical analysis of the relationship between self-directed learning (SDL) and creativity within the information-educational environment. It is demonstrated that modern digital technologies (artificial intelligence, virtual laboratories, interactive platforms) enhance self-directed learning and expand opportunities for developing students’ creative abilities (novelty, flexibility, problem-solving). Based on a review of literature, as well as international and Uzbek scientific studies, a “Creative Self-Directed

Information Learning Model” is proposed. The model integrates SDL cycles, creativity components, and digital tools. Practical recommendations for higher education in Uzbekistan are presented. The findings introduce a new approach to increasing student autonomy, fostering creativity, and improving the quality of education in a digital environment.

Keywords: self-directed learning, creativity, information-educational environment, digital technologies, integrative model.

Bugungi axborot jamiyatida ta’lim tizimi an’anaviy “o‘qituvchi-markazli” modeldan “talaba-markazli”, mustaqil va kreativ yondashuvga o‘tmoqda. Axborot-ta’lim muhiti (ATM) – bu raqamli resurslar, onlayn platformalar, virtual simulyatsiyalar va AI asosidagi vositalar orqali shakllangan o‘quv makoni bo‘lib, talabalarga mustaqil bilim olish va ijodiy fikrlash imkonini beradi. Mustaqil ta’lim talabani o‘z maqsadini belgilash, resurslarni izlash, jarayonni boshqarish va natijani baholashga undaydi. Kreativlik esa muammolarni yangicha hal qilish, original g‘oyalarni yaratish qobiliyati sifatida ta’riflanadi. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, raqamli texnologiyalar mustaqil ta’limni kuchaytirib, kreativlikni rag‘batlantiradi. Masalan, Yevropa universitetlarida o‘tkazilgan tadqiqotda talabalar raqamli vositalar orqali o‘zini-o‘zi boshqarish (self-regulation) va muammoni hal qilish ko‘nikmalarini yuqori baholagan, ammo o‘qituvchilar bu foydani pastroq ko‘rgan (Cohen’s $d = 0.23-0.31$). Self-regulation mustaqil ta’limning asosiy bashoratchisi bo‘lib chiqqan ($\beta = 0.35$, $p < 0.001$). O‘zbekiston kontekstida esa oliy ta’limda axborot texnologiyalari yordamida mustaqil ta’limni rivojlantirish innovatsion yondashuvlar talab etilmoqda. Ushbu maqola mavzuning dolzarbligini ta’kidlab, quyidagi savollarga javob izlaydi:

- ATMdagi mustaqil ta’lim va kreativlik qanday o‘zaro ta’sir qiladi?
- Qanday integrativ model taklif qilish mumkin?
- O‘zbekiston ta’lim tizimida qanday amaliy qo‘llash mumkin?

Maqola adabiyot tahlili, nazariy asos va yangi model taklifi orqali chuqur izlanishlarga asoslanadi.

Mustaqil ta’lim Zimmermannning self-regulated learning nazariyasiga asoslanadi: planning (rejalashtirish), monitoring (kuzatish) va evaluation (baholash) sikllari. Mustaqil ta’lim talabani passiv o‘quvchidan faol yaratuvchiga aylantiradi. Kreativlik esa Guilfordning divergent thinking (divergent fikrlash) modeli va Amabile’ning componential theory (komponentli nazariya) bo‘yicha fluency, flexibility, originality va elaboration komponentlaridan iborat.

Axborot-ta’lim muhiti bu jarayonlarni raqamli vositalar (LMS, MOOC, AI-tutorlar, VR-laboratoriyalar) orqali kuchaytiradi. Morris

(2020) Mustaqil ta’lim orqali kreativlikni qo‘llab-quvvatlashning uchta o‘lchovini aniqlagan:

- Ma’lumot manbalarini topishda yordam (information input).
- O‘quv jarayonini boshqarishda ulush (scaffolding).
- Ma’noni birgalikda qurish (co-constructing meaning).

Raqamli muhitda bu o‘lchovlar e-portfolio, gamification va AI orqali amalga oshiriladi. O‘zbek tadqiqotlarida ham integrativ yondashuv talabalar mustaqil ishlarini tashkil etishda kreativlikni oshirishga xizmat qilishi ta’kidlangan.

Xalqaro adabiyotlarda mustaqil ta’lim va kreativlik o‘rtasida kuchli bog‘liqlik bor: Mustaqil ta’lim real muammolarni hal qilish orqali kreativ natijalarni beradi (experiential learning, problem-based learning). Raqamli texnologiyalar bu jarayonni tezlashtiradi, ammo o‘qituvchi yordami zarur (distraction va procrastination xavfi).

O‘zbekistonda Shomuratova (2025) oliy ta’limda axborot texnologiyalari yordamida mustaqil ta’limni rivojlantirishni taklif qiladi: blended learning, AI-platformalar, virtual laboratoriyalar. Kreativ sifatlar mustaqil ta’limda o‘z-o‘zini baholash orqali shakllanadi. Boshqa tadqiqotlarda talabalarining axborot-ta’lim muhitida mustaqil ishlarini integrativ tashkil etish kreativ fikrlashni oshirishi ko‘rsatilgan.

Kamchiligi: ko‘p tadqiqotlar nazariy yoki alohida jihatlariga qaratilgan; integrativ model va O‘zbekiston konteksti yetarli emas.

Ushbu maqolaning kreativ hissi – yangi integrativ model taklifi. Kreativ-mustaqil axborot ta’lim modeli quyidagi bloklardan iborat:

1. Kirish blok (Input): Talaba maqsadini belgilaydi (AI-rekomendatsiya tizimi yordamida).
2. Jarayon blok (Process): Mustaqil ta’lim sikllari + kreativlik komponentlari. Raqamli vositalar: VR-simulyatsiyalar (originality), gamification (flexibility), kollaborativ platformalar (co-construction). O‘qituvchi scaffolding beradi (Morris modeliga asosan).
3. Chiqish blok (Output): E-portfolio, kreativ loyiha (real muammo hal qilish). AI orqali avtomatik baholash + o‘zini-o‘zi baholash.
4. Feedback loop: Natijalarni tahlil qilib, siklni takrorlash.

Modelning o‘ziga xosligi: O‘zbekiston oliy ta’limida (masalan, TATU yoki BuxDU) qo‘llash mumkin – masofaviy platformalar + mahalliy resurslar integratsiyasi. STEM yo‘nalishlarida yuqori samara beradi (tadqiqotlarda STEM talabalari mustaqillikni yuqori baholagan).

Modelni vizual tasvirlash (nazariy): Mustaqil ta’lim sikli ichida kreativlik “yadro” sifatida, ATM esa “muhit” sifatida.

O‘zbekiston kontekstida amaliy qo‘llash va tavsiyalar :

- Oliy o‘quv yurtlarida Kreativ-mustaqil axborot ta’lim modeli ni pilot loyiha sifatida joriy etish (masalan, pedagogika yo‘nalishlarida).

- O‘qituvchilarni raqamli savodxonlik va scaffolding bo‘yicha o‘qitish.
- Talabalar uchun axborot savodxonligi kurslarini majburiy qilish.
- Raqamli resurslar bazasini yaratish (e-kutubxonalar, virtual laboratoriyalar).
- Baholashda e-portfolio va kreativ loyihalarni hisobga olish.

Natijada talabalar mustaqil fikrlash, muammoni hal qilish va ijodiy qobiliyatlarini oshiradi – bu mehnat bozorida raqobatbardoshlikni ta‘minlaydi.

Axborot-ta‘lim muhiti mustaqil ta‘lim va kreativlikni sinergik ravishda rivojlantirish uchun ideal makon. Taklif etilgan Kreativ-mustaqil axborot ta‘lim modeli nazariy asoslarni amaliyot bilan bog‘lab, innovatsion yondashuvni taqdim etadi. Kelajak tadqiqotlar modelni empirik sinovdan o‘tkazishi mumkin. Ta‘lim tizimini raqamlashtirish orqali O‘zbekiston “kreativ avlod”ni tarbiyalashi mumkin – bu mamlakatning barqaror rivojlanishiga hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shomuratova N. Axborot texnologiyalari yordamida oliy ta‘limda mustaqil ta‘limni rivojlantirish: innovatsion yondoshuvlar. CyberLeninka, 2025.
2. Akhmetzhanova G. va boshq. The Impact of Digital Technologies on the Students’ Independent Learning Development. International Journal of Information and Education Technology, 2025.
3. Ismoilov I. Talabalarni axborot ta‘limi muhitida kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirish bosqichlari. Inter Education Global Study, 2025, Vol.3, №7, 202–208.
4. Ismoilov.I. “Talabalarni axborot-ta‘limi muhitida kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning mazmun mohiyati”. NamDU Ilmiy Axborotnoma 2025-y 3-son
5. Ismoilov I. “Oliy ta‘lim talabalariga axborot-ta‘lim muhitini yaratishning ijtimoiy zaruriyati”. Qo‘qon DPI Ilmiy xabarlari 2025-yil 2-son C seriya.
6. Morris T.H. Creativity through self-directed learning: three distinct dimensions of teacher support. 2020.
7. Mamurova M.M. Talabalarning axborot ta‘lim muhitida mustaqil ishlarining tashkil etishning integrativ yondashuvi. Zenodo, 2024.
8. Boshqa manbalar: Davies D. (2013) Creative learning environments; va O‘zbekiston ilmiy konferensiya materiallari.
9. Project Gutenberg elektron kutubxonasi – <https://www.gutenberg.org>
10. Google Books elektron kutubxonasi – <https://books.google.com>

11. National Digital Library of Uzbekistan –
<https://uzdigitallibrary.uz>
12. JSTOR ilmiy ma’lumotlar bazasi – <https://www.jstor.org>
13. ScienceDirect ilmiy maqolalar bazasi –
<https://www.sciencedirect.com>
14. SpringerLink ilmiy resurslari – <https://link.springer.com>
15. Khan Academy ta’lim platformasi –
<https://www.khanacademy.org>

IJTIMOIIY TARMOQLARNING YOSHLAR HAYOTIGA TA’SIRI

Ismoilov Islomjon Ilhomjon o‘g‘li,

Namangan davlat texnika universiteti o‘qituvchisi

Abdulxoliq Mirazamov

Namangan Davlat Texnika universiteti talabasi

Tel.: +99894 067 88 22 E-mail: abdulxoliq520@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar hayotiga ta’siri nazariy tahlil asosida yoritiladi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi natijasida shakllangan virtual muhit yoshlarning dunyoqarashi, ijtimoiy faolligi, psixologik holati hamda xulq-atvoriga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ijtimoiy tarmoqlarning interaktivligi, tezkorligi va ko‘p funktsionalligi yoshlar orasida keng tarqalishiga sabab bo‘lmoqda. Muallif tomonidan “ijtimoiy tarmoqlardan ongli foydalanish modeli” taklif qilinib, uning tarkibiy qismlari va pedagogik mexanizmlari asoslab beriladi. Shuningdek, maqolada ijtimoiy tarmoqlarning ijobiy va salbiy jihatlari hamda yoshlar hayotiga ta’sir etuvchi asosiy omillar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: ijtimoiy tarmoqlar, yoshlar, virtual muhit, kommunikatsiya, psixologik ta’sir, media savodxonlik, raqamli madaniyat, model.

Аннотация: В статье на основе теоретического анализа раскрывается влияние социальных сетей на жизнь молодежи. Развитие информационно-коммуникационных технологий привело к формированию виртуальной среды, оказывающей значительное воздействие на мировоззрение, социальную активность и психологическое состояние молодежи. Рассматриваются положительные и отрицательные аспекты социальных сетей, а также их влияние на поведение и коммуникацию. Автор предлагает модель «осознанного использования социальных сетей» и обосновывает её основные компоненты и механизмы реализации.

Ключевые слова: социальные сети, молодежь, виртуальная среда, коммуникация, психологическое влияние, цифровая культура.